אחרי ב

א. אין הלכות תשובה זאגט דער רמב"ם[1]: שעיר המשתלח מכפר על כל עבירות שבתורה הקלות והחמורות, בין שעבר בזדון בין שעבר בשגגה, בין שהודע לו בין שלא הודע לו הכל מתכפר בשעיר המשתלח, והוא שעשה[2] תשובה, אבל אם לא עשה תשובה אין השעיר מכפר לו אלא על הקלות כו'.

פרעגט דער כסף משנה (ובפרטיות יותר — דער לחם משנה): אין גמרא[3] איז מבואר אז דאס וואס דער שעיר המשתלח איז מכפר אן תשובה איז נאר לדעת רבי, וואס ער האלט אז „על כל עבירות שבתורה בין עשה תשובה בין לא עשה תשובה יום הכפורים מכפר", והיינו אז לויט רבי איז יוהכ"פ (אליין) מכפר ניט נאר איף קלות (עשה ול"ת) נאר אויך אויף חמורות; דאקעגן לויט די רבנן, אז יוהכ"פ איז מכפר דוקא מיט תשובה, קומט אויס אז אן תשובה איז דער שעיר המשתלח ניט מכפר אפילו אויף קלות.

און דער רמב"ם פסק'נט ווי די רבנן, ווי ער זאגט אין דער הלכה גופא אז שעיר המשתלח איז מכפר (אויף חמורות) נאר דאן ווען „עשה תשובה" — און אזוי פסק'נט ער אין דער הלכה שלאח"ז[4] „ועצמו של יום הכפורים מכפר לשבים (דוקא)" — און דא פסק'נט דער רמב"ם אז שעיר המשתלח איז מכפר אויף קלות אן תשובה?

פון די מפרשי הרמב"ם איז משמע — און לכאורה איז אזוי די משמעות אין גמרא — אז בנוגע דער פלוגתא פון רבנן און רבי איז ניטא קיין חילוק צווישן „שעיר המשתלח" און „עצמו של יום"[5]; פון די פסקי הרמב"ם איז אבער משמע, אז ער איז מחלק ביניהם (אויך ביים פסק'נען ווי די רבנן):

אין הלכה הנ"ל פסק'נט דער רמב"ם, אז שעיר המשתלח איז מכפר על הקלות אפילו אן תשובה[6], און אין דער הלכה שלאח"ז זאגט ער, אז „עצמו של יום

---

1) פ"א ה"ב.

2) ויי"ג (בכ"י ודפוסי רמב"ם) „שיעשה תשובה" — ראה ספר המדע (ירושלים, תשכ"ד).

3) שבועות יב, סע"ב ואילך.

4) סה"ג שם.

5) להעיר מחידושי הרשב"א שבועות שם ד"ה קשיא אשמעתין.

6) בחבור התשובה להמאירי (משיב נפש מאמר ב פי"ג) „ומה שאמרו בקצת מקומות שמכפר על הקלות אף בלא תשובה ביאור אע"פ שלא התעורר תכלית הערה עד שיבא ממנה לידי תשובה גמורה". אבל לא נרמז לכאורה מזה ברמב"ם, ואדרבא כותב „אבל אם לא עשה תשובה . . מכפר לו . . על הקלות". והמאירי לשיטתו ש„שעיר הוא סבת הכפרה והתשובה היא הכפרה"* (וכן כ' שם לגבי עצמו של יום הכפורים ויסורין ומיתה ד„כלם הערה המגעת לו באי זה מאלו והכל סבת התשובה והיא הכפרה"). אבל ברמב"ם מפורש „שעיר המשתלח מכפר על כל עבירות כו' והוא שעשה תשובה". ומשמע שהשעיר הוא הוא המכפר, אלא שצריך להיות, בנוגע לחמורות, גם תשובה.

*) ולהעיר גם ממשנ"ת בחסידות ע"ד שעיר המשתלח — מאמרי אדה"ז־פרשיות ח"ב ע' תתכח; דרמ"צ (קיא, ב); ולא הי' בא לכפר החטא ממש רק להסיר הקטרוגים כו'. וראה לקמן סעיף ח ובהנסמן בהערה 47.

הכפורים מכפר לשבים (דוקא)", וואס דערפון וואס ער איז סותם און איז ניט מחלק בין חמורות לקלות איז משמע בפשטות אז עס פאדערט זיך תשובה אויך ביי קלות, ביי (מ"ע ו)ל"ת שאין בהן כרת[7] — בנוגע עצמו של יום.

איז אה"נ, אז לפ"ז איז שוין ניט אזוי שווער קושיא הנ"ל — ווייל לפי דעת רבנן איז "עצמו של יום" בכל אופן ניט מכפר אן תשובה, און אעפ"כ איז דער שעיר יע מכפר אויף עבירות קלות אויך אן תשובה[8] — אבער ס'איז נאך אלץ ניט מובן הא גופא[9]: וואס איז דער טעם החילוק?

ב. אויך דארף מען פארשטיין דעם לשון הרמב"ם אין דער הלכה הנ"ל: "בזמן הזה[10] שאין בית המקדש קיים ואין לנו מזבח כפרה אין שם אלא תשובה, התשובה מכפרת על כל העבירות אפילו כו"ן און ער פירט אויס די הלכה "ועצמו של יום הכפורים מכפר לשבים כו'".

ולכאורה, וויבאלד דער רמב"ם איז מדגיש בתחילת ההלכה אז "בזמן הזה כו' אין שם אלא תשובה", איז ווי שטימט עס דערמיט וואס ער זאגט בסיום ההלכה "ועצמו של יום הכפורים מכפר"?

בפשטות לערנט מען, אז מיט תחילת ההלכה וסיומה מיינט דער רמב"ם צוויי באזונדערע סוגים: מיט "בזמן הזה כו' אין שם אלא תשובה" איז כוונתו אז בזמן הזה איז ניטא קיין אנדער אופן של כפרה דורך מעשה האדם נאר סיידן דורך זיין טאן תשובה. ניט ווי בזמן הבית, ווען די כפרה קומט דורך כמה אנדערע פעולות ודברים המכפרים — חטאות ואשמות, מלקות ומיתות ב"ד, שעיר המשתלח, ווי דער רמב"ם זאגט אין די פריערדיקע הלכות.

משא"כ בסיום ההלכה רעדט דער רמב"ם ווען דאס וואס יוהכ"פ איז מכפר ניט (דורך) מעשה האדם, נאר מצד דעם יום עצמו — "עצמו של יום הכפורים מכפר". און דערפאר איז זיי דער רמב"ם ניט מצרף ביחד.

ס'איז אבער ניט אינגאנצן גלאטיק בלשון הרמב"ם — "אין שם אלא תשובה", לכאורה האט ער געדארפט זאגן "אין להאדם אלא תשובה" וכיו"ב, וואס וואלט ארויסגעבראכט ווי ס'איז ניטא קיין אנדער כפרה וואס דער מענטש קען אויפטאן: דער לשון "אין שם אלא תשובה" איז משמעו[11], אז ס'איז ניטא קיין אנדער מציאות פון כפרה[12].

---

7) כמבואר בלח"מ כאן ה"ג. וראה גם כס"מ שם ד"ה ועצמו. ועוד.

8) בירושלמי יומא פ"ח סה"ו (ועד"ז בירושלמי שבועות פ"א ה"ו) עשה אע"פ שלא עשה תשובה. ובכו"כ מפרשים שמכאן מקור הרמב"ם דהשעיר מכפר על הקלות אף בלא עשה תשובה. אבל צ"ע החילוק בין שעיר המשתלח ליוהכ"פ שבזה כתב שמכפר רק לשבים. וראה שירי קרבן לירושלמי שבועות שם. ועוד.

9) וראה בהכרח דברי הרמב"ם — לח"מ לרמב"ם שם. תוספת יוהכ"פ (ד"ה ולענ"ד) וגבורת ארי (ד"ה ועל החמורות) ליומא פה, ב. מנ"ח מצוה שסד קרוב לסופה. ובכו"כ מפרשי הרמב"ם.

10) בכמה גירסאות דהרמב"ם (ראה רמב"ם הנ"ל הערה 2): בזמן שאין בית המקדש, וליתא תיבת "הזה".

---

*) ואף שדעת הרמב"ם אינה מתאימה עם מ"ש בירושלמי שם בנוגע לל"ת, דהרי בירושלמי חילק בין עשה ול"ת, משא"כ להרמב"ם — ראה כס"מ כאן ה"ב ד"ה ומה הן — ל"ל שבפרט זה (מה הן הקלות והחמורות) פסק הרמב"ם כהתנא ביומא (פו, רע"א).

11) ראה מפרשי היד בתחלתו.

12) ופשיטא שאין לומר דלדעת הרמב"ם אין

ג. וועט מען דאָס פאַרשטיין בהקדם דעם שינוי בלשון הרמב"ם בנוגע יוהכ"פ — „ועצמו של יום הכפורים מכפר לשבים", און זאָגט ניט „מכפר עם התשובה"[13] וכיו"ב (ע"ד ווי ער זאָגט ביי שעיר המשתלח „והוא שעשה תשובה").

ויש לומר אַז דערמיט איז דער רמב"ם מדגיש דעם גדר הכפרה פון יוהכ"פ און מיט וואָס די כפרת יוהכ"פ איז אַנדערש פון כפרת התשובה, וואָס רעדט זיך אין דער הלכה:

די כפרה פון תשובה (שבפרק זה[14]) איז ביחס החפצא, אויף די עבירות — „תשובה מכפרת על כל העבירות"; און דאָס וואָס „עצמו של יוהכ"פ מכפר" איז דאָס (ניט אויף די עבירות, נאָר) — „לשבים" — אויף דעם גברא.

און עפ"ז איז מובן וואָס דער רמב"ם פאַנגט אָן די הלכה „בזמן הזה כו' אין שם אלא תשובה" — און איז ניט מצרף יוהכ"פ מיט דעם: די אַלע אופני כפרה, וואָס דער רמב"ם רעכנט פריער, רעדן וועגן כפרה אויף עבירות — און דאָס איז כולל אויך די כפרה פון שעיר המשתלח וואָס איז „מכפר על כל עבירות שבתורה", אויף דער חפצא: און אין דעם איז דער רמב"ם ממשיך „בזמן הזה כו'", אַז פון די ענינים וועלכע זיינען מכפר אויף עבירות איז „אין שם אלא תשובה, התשובה מכפרת על כל העבירות", ובמילא האָט ניט קיין אָרט מצרף זיין מיט דעם די כפרת יוהכ"פ, וועלכע איז ניט אויף עבירות נאָר אויפן גברא.

[וע"ז יומתק וואָס דער רמב"ם דערמאָנט ניט דעם פרט פון „עצמו של יוהכ"פ מכפר" בשייכות צו זמן הבית (נאָר בלויז בזמן הזה):

אע"פ אַז אויך בזמן הבית איז דאָ[15] (לויט כמה מפרשים[16]) כפרת האדם מצד „עצמו של יוהכ"פ מכפר", איז עס אָבער ע"ד ווי „בכלל מאתים מנה": בזמן הבית איז דער עיקר הכפרה דורך דעם שעיר

מכפר אלא תשובה, משא"כ יוהכ"פ אינו בגדר מכפר, ורק שהתשובה מכפרת ביום הכפורים בלבד (וראה רמב"ם הל' תשובה פ"ב ה"ז) — כי זהו היפך פשטות לשון הרמב"ם „ועצמו של יום הכפורים מכפר לשבים" (וכן בריש הלכה ד „אע"פ שהתשובה מכפרת על הכל ועצמו של יום הכפורים מכפר"), שמשמעו דעצמו של יום הכפורים גופא הוא המכפר.

וי"ל דשאני יסורין שצריכים ביחד עם התשובה לכפר על כריתות ומיתות ב"ד, ועד"ז מיתה על עון חילול השם (שברמב"ם שם ה"ד) — שהם אינם בגדר מכפרים (כמו התשובה) כ"א „גומרין לו הכפרה", „אינו מתכפר לו כפרה גמורה" (לשון הרמב"ם שם). וע"ד מ"ש המאירי (הנ"ל הערה 6). וראה אגה"ת פ"א.

13) ע"ד הברייתא דיומא (פו, א) „ארבעה חלוקי כפרה (שא' מהם יוהכ"פ, כהמשך הברייתא) . . ותשובה עם כל א'". ולהעיר שבהלכה ד לא העתיק הרמב"ם לשון זה דהברייתא. וראה לקמן הערה 37.

14) כי יש באופני ודרכי התשובה שברמב"ם דרגות ע"ג דרגות. וראה לדוגמא פ"א ה"א „ולעולם איני חוזר לדבר זה . . וישוב מלעשות כזה לעולם". פ"ב ה"ב „ויעיד עליו כו'". שם ה"ד. פ"ז ה"ו-ז (לקו"ש ח"כ ע' 92 ואילך). ועוד. ואכ"מ.

15) וכפשטות הפ' בתוספתא סוף יומא (הובא בראשונים ועוד שבהערה הבאה*): חומר . . ביום הכפורים שאין בשעיר שיום הכפורים מכפר בלא שעיר. וראה ירושלמי יומא פ"ח ה"ו.

16) ראה הדיעות בזה בתוד"ה דעבד — שבועות יג, א. חי' הרשב"א הריטב"א והר"ן שבועות שם. ובדעת הרמב"ם ראה בהנסמן בהערה 9. ולהעיר גם מדיוק לשון הרמב"ם הל' שגגות פ"ג ה"י — הובא לקמן בפנים סעיף ד (וראה לקמן בפנים סעיף ז).

*) ולכמה מהם (ר"ח, ר"י מיגש, רמב"ן ועוד) הובאה הברייתא בגמ' כאן (יג, ב). וראה רש"י: דתניא חומר . . לא גרסינן לה.

המשתלח, אין אַ גרעסערן און שטאַרקערן אופן, היות אַז דער שעיר איז מכפר ומבטל די חטאים גופא: נאַר „בזמן הזה שאין בית המקדש קיים ואין לנו מזבח כפרה", איז געבליבן פון כפרת יוהכ"פ דער „עצמו של יוהכ"פ מכפר").

ד. עפ"ז יש לומר, אַז דאָס וואָס דער רמב"ם זאָגט „ועצמו של יום הכפורים מכפר לשבים" (בלשון סתמי) — און ניט „מכפר עם התשובה" (וכיו"ב) — איז ווייל דאָ איז ניט כוונתו אַז דער מענטש טוט תשובה אויף אַ חטא מסויים, אויף דער „חפצא" (וואָס תשובה האָט באַשטימטע גדרים ותנאים, ווי דער רמב"ם זאָגט אין דעם פרק שלאח"ז[17]), נאָר דאָס וואָס דער מענטש, דער גברא, איז אַ „שב", ער קערט זיך בכללותו לה'[18].

[וע"ד ווי דער רמב"ם פסק'נט אין הלכות שגגות[19]: „אין יוהכ"פ ולא החטאת ולא האשם מכפרין אלא על השבים המאמינים בכפרתן אבל המבעט בהן אינן מכפרין[20] בו". וואָס דערפון וואָס דער רמב"ם זאָגט „השבים המאמינים בכפרתן" (ניט „והמאמינים")[21] איז יש לדייק, אַז מיט „שבים"[22] מיינט דער רמב"ם ניט אַ גדר של תשובה מפורטת אויף די חטאים, נאָר אַ תנועה כללית פון תשובה, וועלכע זאָגט זיך אויס אין דעם וואָס ער איז ניט „מבעט" און איז „מאמין בכפרתן").

און אין דעם באַשטייט דער חילוק צווישן דער כפרה פון שעיר המשתלח און די כפרה פון יום הכפורים, וואָס „עצמו של יוהכ"פ מכפר":

ביי שעיר המשתלח, וויבאַלד ער פועל'ט די כפרה „על כל עבירות שבתורה" [וכלשון הפסוק[23] „ונשא השעיר עליו את כל עונותם גו'" — ווי ער זאָגט אין פריערדיקן פסוק דעם לשון הוידוי „והתודה עליו את כל עונות בנ"י ואת כל פשעיהם לכל חטאתם ונתן אותם על ראש השעיר"], ד.ה. דער שעיר המשתלח איז מבטל און מעקט אפ די חטאים (ובלשון רז"ל[24]: „מלבין עוונותיהן של ישראל"[25]) — פאַדערט זיך, אַז צוזאַמען מיטן שעיר זאָל זיין ענין התשובה („והוא שעשה תשובה")[26], ווייל דוקא

17) פ"ב מהל' תשובה.

18) משא"כ „שב מידיעתו" שבחולין ה, ריש ע"ב. וש"נ.

19) פ"ג ה"י (והוא מכריתות ז, א — כנסמן בכס"מ שם), הובא (לענין יוהכ"פ) ברמ"א ושו"ע אדה"ז או"ח סו"ס תרז.

20) כ"ה ברמב"ם. ואולי צ"ל „אינו מתכפר", או „על המבעט בהן אינו מכפרין".

21) וכ"ה ברמ"א ושו"ע אדה"ז שם.

22) להעיר מגבורת ארי שם ד"ה חטאת ואשם, דחטאת ואשם בלא תשובה נמי מכפרים ומביא ראי' מכריתות שם דלא מוקי לה שבין ואינן שבין כפשוטו דעשה תשובה כ"א „שבין דאמר יכפר עלי חטאתי שאין שבין דאמר לא תכפר עלי כו'" [אלא שבנוגע לחטאת ואשם אין כן דעת הרמב"ם כי כתב מפורש (הל' תשובה פ"א ה"א) בעלי חטאות כו' אין מתכפר להן בקרבנם עד שיעשו תשובה ויתודו וידוי דברים].

23) פרשתנו טז, כב.

24) יומא לט, ב. וראה שבת פו, א — במשנה. יל"ש פרשתנו רמז תקעו. ועוד.

25) ראה דרושים נחמדים למהר"ם שי"ף שנדפסו לאחרי מס' חולין (בש"ס ווילנא) ד"ה שיר השירים כחוט השני.

26) וגם בכפרה דחטאת ואשם שני תנאים: א) „אין מתכפר להן בקרבנם עד שיעשו תשובה ויתודו" (רמב"ם הל' תשובה פ"א ה"א), ב) אינם מכפרים „אלא על השבים המאמינים בכפרתן אבל המבעט כו'" (רמב"ם הל' שגגות שם). וראה תוס' (שצויין לקמן הערה 40) שאפשר להיות „מבעט" גם אם עשה תשובה.

צוזאמען מיט תשובה אויף די חטאים איז דער שעיר בכח צו מכפר זיין „על כל עבירות", אויך חמורות.

משא"כ יום הכפורים וואָס ענינו איז לכפר על האדם, דער אויבערשטער איז מוחל ומכפר דעם מענטש (אויף די חטאים וועלכע ער איז באַאַנגעזען), ובלשון הכתוב[26] „כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו", די כפרה איז „עליכם" וואָס דער אויבערשטער איז מטהר דעם אדם גופא — (וכאילו נאמר, אז „עצמו של יום" טוט אויף, אז דער אויבערשטער הויבט אַרויס דעם מענטש פון די חטאים, און ניט פאַרקערט) — איז דאָ ניט נוגע אַז ביים אידן זאָל די פעולת התשובה זיין מכוון אויף די חטאים באופן ישר ובמפורט, נאָר ער זאָל זיין אַ „שב" בכללותו[26] — „לפני ה'", וואָס דוקא דעמאָלט איז „תטהרו", האָט ער די כפרה וטהרה פון יוהכ"פ.

בשעת אַבער ביים מענטשן איז ניטאָ אפילו קיין תנועה פון „שב" — אַ קער צו טאָן זיך צום אויבערשטן [ועאכו"כ אויב ער איז מנגד צו דער כפרה, ער איז „מבעט" און ניט „מאמין בכפרתו", כנ"ל בהל' שגגות] — דעמאָלט איז אויף אים ניט חל כפרת יוהכ"פ.

און דאָס איז כעין וע"ד „אין קטיגור נעשה סניגור"[27].

און ווי דער ראַאַטשאַווער[28] איז מבאר מאמר רבא[29], אַז אפילו לדעת רבי — וואָס „על כל עבירות שבתורה בין עשה תשובה בין לא עשה תשובה יוהכ"פ מכפר" — איז אַבער „מודה רבי בכרת דיומא", אַז בשעת אַ אים איז ניט געווען קיין עינוי יוהכ"פ אַדער ער טוט מלאכה, איז אויף דעם יוהכ"פ ניט מכפר — ווייל וויבאַלד דער חטא רירט אָן אין יוהכ"פ גופא, באופן אַז יוהכ"פ (שלי־לתו) ווערט ביים חוטא אַ סיבה וגורם צום חטא, איז דאָך מובן, אַז דער גורם החטא קען ניט זיין דער מכפר — אין קטיגור נעשה סניגור.

ה. ועפ"ז קומט אויס, אַז פלוגתת רבי ורבנן איז אין דעם כח ואופן הכפרה פון יום הכפורים:

לדעת רבי האָט יוהכ"פ בכח צו מכפר זיין אויף דער חפצא פון די חטאים, וכדיוק לשון רבי[30] „על כל עבירות שבתורה בין עשה תשובה בין לא עשה תשובה יום הכפורים מכפר" — און דעריבער איז יוהכ"פ מכפר אויף אַלע חטאים חוץ פון כרת דיומא (ועד"ז „האומר אחטא ויום הכפורים מכפר"[31]), היות[32] אַז אין די פאַלן איז יוהכ"פ גופא פאַרבונדן, אַלס סיבה וגורם, מיט דער חפצא פון די חטאים גופא — און וויבאַלד אַז ביחס די חטאים איז יוהכ"פ אַ קטיגור, איז „אין קטיגור נעשה סניגור".

אַבער לדעת רבנן איז יוהכ"פ ניט קיין מכפר אויף די עבירות עצמן, נאָר אויף

•26) פרשתנו טז, ל.

27) ר"ה כו, א. וש"נ.

28) צפע"נ על הרמב"ם הל' יבום פ"ד ה"כ בסופה.

29) שבועות יג, סע"א.

30) שבועות שם. יומא פה, ב.

31) יומא פז, א. וראה צפע"נ שם, שלכן לא תי' בשבועות היכא משכחת לרבי כרת ביוה"כ שהוא באחטא ויוהכ"פ מכפר — כי לשניהם טעם אחד.

32) וי"ל שזהו גם הטעם בהג' ענינים שרבי אומר (במקומות שבהערה 30) שאין יוהכ"פ עצמו מכפר. וראה רש"י שם.

דעם גברא, וכדיוק לשון הברייתא[33] (וואס די גמרא זאגט[34] אז דאס איז אליבא דרבי יהודה (רבנן)) „יכול יהא יוהכ״פ מכפר על שבים ועל שאינן שבים כו׳״ — און ניט (ווי בלשון רבי) „בין עשה תשובה בין לא עשה תשובה כו׳״ —

און דערפאר, כדי יוהכ״פ זאל מכפר זיין אויף דעם גברא, דארף ביי אים זיין דער תנאי כללי פון „שב״ כנ״ל, כדי דער גברא זאל ניט זיין אין סתירה וניגוד צו כפרת יוהכ״פ (ווייל אויב ער וויל ניט כפרת יוהכ״פ — גיט ער ניט קיין ארט אויף דער חלות הכפרה פון יוהכ״פ).

ו. עפ״ז איז אויך מובן דער חילוק צווישן דער כפרה פון דעם שעיר המשתלח מיט דעם וואס „עצמו של יוהכ״פ מכפר״ — לגבי קלות:

וויבאלד אז שעיר המשתלח איז מכפר ומבטל די „עבירות״ עצמן, איז כמובן, פאראן אין דעם א חילוק צווישן די סוגי עבירה: ביי עבירות חמורות, מצד דעם חומר החטא, איז דער שעיר המשתלח ניט בכח צו מכפר זיין לבדו[35], נאר עס מוז אויך זיין פעולת התשובה, משא״כ ביי עבירות קלות איז דער שעיר המשתלח יע בכח זיי צו מבטל זיין אויך אן די פעולת התשובה[36].

אבער דאס וואס „עצמו של יוהכ״פ מכפר לשבים״ דוקא, איז ניט דערפאר וואס בנוגע „אינם שבים״ איז דא א חלישות אין כח המכפר פון יוהכ״פ, נאר ווייל דער מענטש איז „מנגד״ צו דער כפרה — וויבאלד ביי אים פעלט (ניט בלויז מעשה התשובה, נאר) אפילו די תנועה כללית פון „שב״ לה׳, איז דער־פאר איבערהויפט ניט שייך אז די כפרה זאל ביי אים חל זיין. און מהאי טעמא איז אין דעם ניטא קיין נפק״מ צווישן קלות וחמורות: דא איז ניט נוגע די איכות החומר פון חפצא של החטאים, נאר דער מצב הגברא, אז ער זאל ניט שטיין אין א מצב הסותר ומנגד צו דער כפרה, כנ״ל[37].

ז. ע״פ כל הנ״ל יש להמתיק לשון הרמב״ם אין דער הלכה הנ״ל בהל׳ שגגות: „אין יוהכ״פ כו׳ מכפרין אלא על השבים המאמינים בכפרתן אבל המבעט . . ביום הכפורים אין יוהכ״פ מכפר עליו״ — דלכאורה:

אין הל׳ שגגות רעדט דער רמב״ם וועגן חיוב קרבנות, ד.ה. בזמן הבית —

---

33) שבועות שם. תו״כ אמור כג, כח.

34) לדעת ר״י ואביי שם. ולכאורה כן נקטינן להלכה, שהרי זהו מקור מפורש לדעת ר״י (רבנן) דפליגי על רבי וכהובא בנ״כ הרמב״ם הל׳ תשובה שם.

35) להעיר מגבורת ארי יומא שם (ושאר מקומות שבהערה 9) ששעיר בזמן הבית הוא במקום יסורין בזה״ז לחמורות.

36) וע״ד החילוק בין עשה — לא תעשה כו׳ — ול״ת כו׳ שבברייתא יומא ורמב״ם שבהערה הבאה.

37) ע״פ כל הנ״ל בפנים י״ל דמ״ש הרמב״ם בה״ד (הברייתא דחלוקי כפרה — יומא פו, א) „עבר על מצות ל״ת כו׳ ועשה תשובה תולה ויוהכ״פ מכפר״ — הו״ע נוסף בכפרת יוהכ״פ, מה שיוהכ״פ מכפר גם על העבירות [וכלשונו שם בתחילת ההלכה „יש עבירות שהן מתכפרין לשעתן ויש עבירות שאין מתכפרין כו׳״]. וי״ל שאי״ז מה שיוהכ״פ מכפר על הגברא כ״א שיוהכ״פ בצירוף מעשה התשובה על החטא ה״ז מכפר על הל״ת. ובסגנון אחר: מצד תוקפו של יוהכ״פ התשובה נעלית יותר (ראה רמב״ם שם פ״ב ה״ז. וברוכה בדרושי חסידות — ראה ס׳ הליקוטים־דא״ח דהצ״צ ערך יוהכ״פ. וש״נ), במילא נתכפר לו חטאו, שעבר על מצות ל״ת. וע״ע.

*) ראה לשון הרשב״א שהובא לקמן סעיף ז.

האָט דער רמב"ם געדאַרפט לכאורה זאָגן (ניט בלשון סתמי „יום הכפורים מכפר", וואָס דער מכוון בפשטות איז „עצמו של יוהכ"פ", נאָר) במפורש „אין שעיר המשתלח כו'" (אַדער קרבנות דיוהכ"פ וכיו"ב) — וואָרום בזמן הבית איז דער עיקר כפרה על ידי שעיר המשתלח (און ניט „עצמו של יום")[38].

וע"פ הנ"ל יש לומר: דער עיקר גדר הבעיטה איז שייך בשייכות צו יום הכפורים און ניט בנוגע שעיר המשתלח. וואָרום די כפרה שע"י שעיר המשתלח איז ניט תלוי אין דעם גברא פרטי; דער וויזוי פון כה"ג אויף דעם שעיר נעמט אַרום „כל עונות בני ישראל", און ניט וויי די חטאים זיינען פאַרבונדן מיט א פרטיות'דיקן יחיד — וכדיוק לשון הרמב"ם „שעיר המשתלח לפי שהוא כפרה על כל ישראל"[39]; ולפ"ז וואָלט מצד דעם שעיר המשתלח כשלעצמו בכלל ניט שייך געווען דער גאַנצער ענין פון „מבעט" וואָס זאָל מבטל זיין פעולת כפרת השעיר אויף די עבירות [ניט ווי ביי חטאת ואשם, וואָס היות זיי זיינען אַ קרבן — א כפרה אויף דעם איש פרטי, איז מובן, אַז דורך „מבעט בכפרתן"[40] איז ער סותר ושולל די כפרה פון חטאת ואשם[41].

דאָס וואָס איז יע שייך אַז דער ענין פון „מבעט" זאָל מבטל זיין די כפרה פון שעיר המשתלח, איז נאָר אַלס מסובב פון יום הכפורים•[41]: די פעולת הכפרה פון דעם שעיר איז דאָך ניט בגדר כפרה בפ"ע, ווי א חטאת ואשם, נאָר מצד דעם וואָס דאָס איז דער שעיר פון יום הכפורים, וואָס „ביום הזה יכפר עליכם"[42], ובלשון הרשב"א[43] „עיקר כפרתו של שעיר המשתלח משום תוקפו של יוהכ"פ הוא" — און דערפאַר, אויב ער איז מבעט ביום הכפורים, וואָס דאָס איז „תוקפו" פון דעם שעיר, איז ער במילא מגדד ומבטל די כפרה מצד דעם שעיר[44].

38) ראה לעיל הערה 15: 16.

39) ולא על כל יחיד ויחיד בפ"ע. ולהעיר מתוד"ה מכפרים זבחים פח, ב בסופו.

40) רמב"ם הל' שגגות שם. וגם אם עשה תשובה על החטא (כדברי הרמב"ם בהל' תשובה פ"א ה"א). וראה תוד"ה דאי (שבועות יג, א) בסופה.

41) אף שמשמע ברמב"ם שהקרבן כשר (צפע"נ על הרמב"ם הל' שחיטה פ"ד הי"ד (קו, סע"א). וראה גם צפע"נ להל' כלאים פ"י הכ"ז (יז, סע"א ואילך). שו"ת צפע"נ דווינסק ח"ב סי"ח).

41•) ובאו"א י"ל ש„מבעט" אינו יכול לבטל כפרת השעיר כלל, כ"א רק כפרת היום בלבד, והנפק"מ של דין מבעט בזמן הבית הוא רק לענין כפרת יוה"כ על חיבי אשמות תלויין (וכסיום ההלכה „וכן המבעט ביום הכפורים כו' לפיכך אם נתחייב באשם תלוי כו'") — שכפרה זו היא (לא מצד השעיר, אלא) מצד היום, כדיוק לשון הרמב"ם בהלכה שלפנ"ז (בנוגע לכפרה זו) „שכל היום מכפר . . אם לא כפר לו יום הכפורים". ע"ש.

42) ולהעיר מתו"כ פרשתנו עה"פ (טז, ל) ובקרבן אהרן שם.

43) שבועות שם ד"ה קשיא אשמעתין.

44) עפ"ז נמצא דיש חילוק בסוג מבעט בכפרת יוהכ"פ כמו שהוא בזמן הבית ובזמן הזה: בזה"ז ד„עצמו של יום הכפורים מכפר" בפ"ע הרי עצמו של יום אינו חל ופועל במילא על האדם, כ"א רק — כאשר ישנה אצלו ה„שב" לה' בכללותו עכ"פ:

משא"כ בזמן הבית, שהמכפר הוא שעיר המשתלח, אלא שהוא מצד תוקפו של יוהכ"פ, והיינו שגוף ועצם הכפרה הוא לא מחמת עצמו של יום, כ"א מצד פעולת השעיר. ובזה י"ל שגם אם אין התנועה ד„שב"• — מכפר. ורק כאשר הוא מבעט

•) ומ"ש הרמב"ם גם שם שאינו מכפר „אלא על השבים המאמינים בכפרתן" — כוונתו שהגדר ד„שב" הוא (רק) מה שמאמין בכפרתו, ולא ששב לה' (משא"כ בהל' תשובה שסתם הרמב"ם „לשבין", לפי שצ"ל תשובה בכלל, ששב לה', כנ"ל בפנים).

דוקא בשעת מ'איז „מאמין בכפרתו" פון יום הכפורים, איז פֿאַראַן כפרת השעיר און ער איז במילא מכפר על כל העבירות.

ח. דער חילוק צווישן כפרת שעיר המשתלח און כפרת „עצמו של יום" ע"פ פנימיות הענינים — יש לומר:

דורך יעדן חטא ווערט צוויי ענינים: א) דורך מעשה החטא (צוזאַמען מיט דער תאווה שבזה) ווערט באַשאַפֿן אַ „קטיגור"[45], עס ווערט אויפגעטאָן רע בעולם (בלשון הקבלה והחסידות: ס'איז מוסיף חיות אין קליפה). ב) עס ווערט אַ פגם בנפש.

איז כדי צו מבטל זיין דעם קטיגור (דער נפש וגוף פון דער „קליפה"[46]) — דאָס טוט אויף דער שעיר המשתלח[47], וואָס איז „מכפר על כל עבירות שבתורה" (ובעבירות חמורות פֿאַדערט זיך אויך תשובה מיט דעם — אויף מבטל זיין דעם געשמאַק וואָס ער האָט געהאַט ביים טאָן די עבירה, וואָס האָט מוליד געווען דעם נפש הקליפה[46]), ובדרך ממילא ווערט נתבטל אויך דער פגם וואָס דאָס האָט אויפגעטאָן בנפשו.

דאָס אַבער וואָס עצמו של יום מכפר איז דאָס ווייל עס שטעלט אַוועק דעם מענטשן אין אַזאַ מדריגה וואָס לגבי איר איז ניטאָ דער גאַנצער ענין הפגמים[48].

די הסברה בזה[49]:

יום הכפורים ווערט נתגלה ביי אידן דער עצמית'דיקער פֿאַרבונד פון זיין עצם הנשמה מיט דעם אויבערשטן. וואָס אַט דער פֿאַרבונד האָט ניט אויף זיך קיינע מדידות והגבלות און איז העכער פון צו קענען זיך אויסדריקן אין וועל־כער עס איז תנועה, אפילו ניט אין דער תנועה פון תשובה. און די התקשרות קען ניט אויפגעטאָן ווערן דורך פעולות און עבודות — ווייל אַלע פעולות פון מענטשן ווי הויך זיי זאָלן זיין, האָבן זיי דאָך אַלץ עפּעס אַ מדידה והגבלה, נאָר דאָס איז פֿאַראַן ביי יעדער אידן בטבע[50], מצד זיין עצם הנשמה, וואָס איז אַ „חלק אלקה ממעל ממש"[51], און אויך איצט (בגוף) איז זי „חבוקה ודבוקה בך . . יחידה לייחדך"[52].

וויבאַלד אַז די התקשרות איז העכער פון אַלע מדידות און ציורים, איז פונקט ווי זי קען ניט געשאַפֿן ווערן דורך עבודה, אַזוי קען מען זי אויך ניט שוואַכער מאַכן אַדער פּגם זיין אין איר דורך העדר העבודה אַדער דורך עבירות. אין דער מדריגה פון התקשרות דערגרייכן ניט קיינע פגמים און חטאים. און דערפֿאַר איז „עצמו של יום הכפורים מכפר", ווייל יום הכפורים

בכפרתו של יום, שחושב או שאומר שאין יוהכ"פ מכפר (סניגור נעשה קטיגור), בזה דוקא הוא מבטל תוקפו של יוהכ"פ בהשעיר. ועצ"ע.

45) אבות פ"ד מ"א.

46) ראה דרמ"צ מצות וידוי ותשובה.

47) להעיר מתו"א ה, ד. מאמרי אדה"ז תק"ע (ע' קעז ואילך). ד"ה כי ביום הזה יכפר — אוה"ת יוהכ"פ (ע' א'תקסו ואילך). סה"מ תרכ"ו (ע' ש ואילך). ובכ"מ.

48) ראה מאמרי אדה"ז-פרשיות ח"א ע' קסו ואילך. אוה"ת בלק ע' א'ב ואילך. וראה ספר הליקוטים-דא"ח דהצ"צ שם.

49) ראה לקו"ש ח"ד ע' 1151 ואילך.

50) ראה רמב"ם הל' גירושין ספ"ב.

51) תניא רפ"ב.

52) נוסח הושענות.

וועלכע נתגלה ביי יעדער אידן דער פאַרבונד פון זיין עצם הנשמה מיט דעם אויבערשטן, און בשעת עס וועלט נתגלה די מדריגה, פאַלן ממילא אַפּ אַלע פגמים.

אין יענע מדריגות וואו חטאים האָבן דערלאַנגט און פּוגם געווען, דאַרף מען אויפטאָן אַ כפּרה, און דאָס קומט דורך דעם שעיר המשתלח בצירוף עבודת התשובה:

אַבער די כפּרה פון יום הכפּורים וועלט דורך דעם וואָס עס איז מאיר אַזאַ דרגא וואו ס'איז מלכתחילה ניטאָ קיין פּגם, כנ"ל — „לפני ה' תטהרו".

(משיחת ליל הושענא רבה תשמ"ו)